

ЛИЧНОСТ У САВРЕМЕНОМ СВЕТУ
ИДЕНТИТЕТ, ХЕТЕРОНОМИЈА И НАСИЉЕ
СЛУЧАЈ
КОСОВО И МЕТОХИЈА

ЛИЧНОСТ *у савременом свету*

ИДЕНТИТЕТ, ХЕТЕРОНОМИЈА И НАСИЉЕ

СЛУЧАЈ

КОСОВО И МЕТОХИЈА

Тематски зборник научних радова од међународног значаја

ЛИЧНОСТ У САВРЕМЕНОМ СВЕТУ
– ИДЕНТИТЕТ, ХЕТЕРОНОМИЈА И НАСИЉЕ
– СЛУЧАЈ КОСОВО И МЕТОХИЈА

ЛИЧНОСТ У САВРЕМЕНОМ СВЕТУ – ИДЕНТИТЕТ, ХЕТЕРОНОМИЈА И НАСИЉЕ
– СЛУЧАЈ КОСОВО И МЕТОХИЈА

(Тематски зборник научних радова од међународног значаја)

Издавач

Институт за српску културу Приштина – Лепосавић
Академија за националну безбедност, Београд
КФУ В. И. Вернадски, Симферопол, Руска Федерација

За издавача

Др Марија Јефтимјевић Михајловић

Главни и одговорни уредник издавачке делатности

Др Марија Јефтимјевић Михајловић

Заменик главни и одговорни уредника издавачке делатности

Проф. др Драган Симеуновић, академик

Уредили и приредили

Др Ивана Раловић, научни сарадник
Др Соња Шљивић, научни сарадник

Научни савети публикације

Др Марија Јефтимјевић Михајловић, виши научни сарадник,
Институт за српску културу Приштина – Лепосавић
Проф. др Драган Симеуновић, редовни професор,
Академија за националну безбедност, Београд
Др Јасмина Ахметагић, научни саветник,
Институт за српску културу Приштина – Лепосавић
Др Весна Зарковић, научни саветник,
Институт за српску културу Приштина – Лепосавић
Др Предраг Терзић, виши научни сарадник,
Институт за политичке студије, Београд
Проф. др Јурченко Сергеј Васиљевич, КФУ В. И. Вернадски,
Симферопол, Руска Федерација
Проф. др Татјана Александровна Сењушкина, КФУ В. И. Вернадски,
Симферопол, Руска Федерација

Лектура и коректура

Муниба Дрековић, др Тамара Љујић, Зорана Тупић,
Урош Ђурковић, Јована Јовановић и Маша Петровић

Превод на енглески језик

Ана Микша

Компјутерска обрада

Миодраг Панић

Дизајн корице

Сенка Влаховић

Штампа

Graficolor DOO, Краљево

Фотографија на корици

Јован Стојан, Црква Светог Илије у Подујеву, Косово и Метохија, Србија

Тираж 150

ISBN 978-86-82736-15-8

Институт за српску културу Приштина – Лепосавић
Академија за националну безбедност, Београд
КФУ В. И. Вернадски, Симферопол, Руска Федерација

Тематски зборник научних радова
од међународног значаја

**ЛИЧНОСТ У САВРЕМЕНОМ СВЕТУ
– ИДЕНТИТЕТ, ХЕТЕРОНОМИЈА И НАСИЉЕ
– СЛУЧАЈ КОСОВО И МЕТОХИЈА**

Лепосавић, 2025.

Рецензенти

Проф. др Милош Ковачевић, редовни професор, Универзитет у Београду, Филолошки факултет

Проф. др Жолт Лазар, редовни професор, Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет

Проф. др Милан Милошевић, редовни професор, Факултет за пословне студије и право, Универзитет „Унион – Никола Тесла“, Београд

Проф. др Александар Иванов, редовни професор, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Факултет за безбедност, Битољ

Проф. др Владимир Вековић, редовни професор, Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, Правни факултет

Проф. др Полона Шпрајц, редовни професор, Факултет Организационих наука, Универзитет у Марибору, Крањ

Проф. др Драгана Радовановић, редовни професор, Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, Филозофски факултет

Prof. dr Višeslav Simić, redovni profesor, Instituto Tecnológico y de Estudios Superiores de Monterrey (ITESM), Mexico

Проф. др Махмут Челик, редовни професор, Универзитет „Гоце Делчев“, Филолошки факултет, Македонија

Проф. др Милош Шолаја, редовни професор, Универзитет у Бања Луци, Факултет политичких наука, Бања Лука

Проф. др Милијанка Ратковић, редовни професор, Универзитет „Унион – Никола Тесла“, Факултет за спорт, Београд

Проф. др Милојица Шутовић, редовни професор, Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, Филозофски факултет

Проф. др Бошко Сувајџић, редовни професор, Универзитет у Београду, Филолошки факултет

Проф. др Александра Костић Тмушић, редовни професор, Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, Филозофски факултет

Др Весна Зарковић, научни саветник, Институт за српску културу Приштина – Лепосавић, Лепосавић

David Tennant, Ph. D. Associate Professor of Writing and Literature, Community College of Rhode Island

Проф. др Татјана Ђитић, ванредни професор, Факултет друштвених наука, Београд

Проф. др Јелена Лутовац, ванредни професор, Факултет за пословне студије, Универзитет Мегатренд, Београд

Проф. др Зоран Недељковић, ванредни професор, Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, Филозофски факултет

Проф. др Саша Атанасов, ванредни професор, Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, Правни факултет

Проф. др Милош Марсенић, ванредни професор, Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, Филозофски факултет

Проф. др Јован Шарац, ванредни професор, Факултет за пословне студије и право, Универзитет „Унион – Никола Тесла“, Београд

Проф. др Андрија Блануша, ванредни професор, Факултет друштвених наука, Београд

Проф. др Мирјана Бојанић Ђирковић, ванредни професор, Филозофски факултет у Нишу, Ниш

Др Мирјана Бечејски, виши научни сарадник, Институт за српску културу Приштина – Лепосавић, Лепосавић

Др Предраг Терзић, виши научни сарадник, Институт за политичке студије, Београд

Др Далибор Велојић, виши научни сарадник, Институт за српску културу Приштина – Лепосавић, Лепосавић

Др Радослав Балтезаревић, виши научни сарадник, Институт за међународну политику и привреду, Београд

Vincenzo Auriemma, Ph. D, postdoctoral researcher, University of Salerno, Italy

Др Бојан Шево, научни сарадник, Институт за српску културу Приштина – Лепосавић, Лепосавић

Др Јасмина Кнежевић, научни сарадник, Институт за српску културу Приштина – Лепосавић, Лепосавић

Доц. др Маријана Зимоњић, доцент, Факултет за цивилно ваздухопловство, Универзитет Мегатренд, Београд

Др Борис Бурсаћ, научни сарадник, Институт за српску културу Приштина – Лепосавић, Лепосавић

Доц. др Марко Томић, доцент, Универзитет Привредна академија Брчко дистрикта, БиХ

Др Јасмина Арсенијевић, научни сарадник, Висока струковна школа за образовање васпитача Кикинда

Доц. др Александар М. Савић, доцент, Универзитет у Београду, Филозофски факултет

Доц. др Драгана Бедов, доцент, Универзитет Едуконс, Учитељски факултет, Сремска Каменица

Dr. Batya Brutin, Head of the Holocaust Department at the Rupin College, Israel

Др Сибин Братина, асистент, Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, Филозофски факултет

Др Стефан Јеротић, научни сарадник, Клиника за психијатрију, Универзитетски клинички центар Србије

Сав садржај овог зборника је објављен под лиценцом СС-БУ.

Објављивање овог зборника суфинансирало је Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије.

САДРЖАЈ

УВОДНА РЕЧ	15–18
------------------	-------

ПЛЕНАРНА ИЗЛАГАЊА

Драган М. Симеуновић, <i>Косовски мит као гео и чувар српској духовној идентитету</i>	21
Гидеон М. Грајф, Никола А. Марковић, <i>Анџе Павелић као археолошки истраживач: личности, хетерономија и механизми идеолошкој насиља</i>	35
Алексиос П. Панагопулос, <i>Дефиниција казне у закону и криза правне идентитету: “Nullum crimen, nulla poena sine lege”</i>	49
Јасмина М. Ахметагић, <i>Појам личности и феномен религиозности на примеру „Оца Сергија“ А. Н. Толстоја</i>	67

ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

Наташа М. Сарафова, <i>Ауторов естетски одјек и сенка насиља: лик Оскара Вајлда у огразу његовог романа Слика Доријана Греја</i>	83
Али Калил, <i>Беневољна снага: како образовање доприноси националном исцељењу у време кризе</i>	99
Ана М. Мумовић, <i>Православна духовност и/или етика и естетика њихова о Светојољу (Прилози њима о поезији и естетици Александра Деспиновића)</i>	113
Ивана М. Раловић, <i>Хандке као оледало историјских (не)џрилика</i>	131
Соња Р. Шљивић, <i>Уста пуна земље: о џраницама српства и џруости</i>	149
Тамара М. Љуџић, <i>Личности као бојно џоље: интернализација џора у драмама Ђорђа Лебовића</i>	171
Зорана З. Ђупић, <i>„Космет – чувари и сецесионисти“ – џранице џезичкој и идентитетској џрисува џруоје у делу Двадесет српских подела Душана Ковачевића</i>	187

- Урош З. Ђурковић, Промени ти наслов, Аларм и Свакодневно
убијање живота: *ѝрилоѝ проучавању савремене срѝске
ѝоезије на Косову и Меѝохији* 203
- Јована С. Јовановић, Дијалекѝолошка исѝраживања
као оѝледало иденѝиѝеѝа – Синѝаксичка проучавања
доњосиѝничких ѝовора 219
- Маша Љ. Петровић, Насилничке личности као ѝавни јунаци
*ѝрозних осѝварења у Антологији српске прозе
Косова и Метохије 1945–2000* 239

ПРАВО И ПОЛИТИКОЛОГИЈА

- Срђан М. Перишић, Биоѝолиѝичко друшѝво конѝроле
и ѝосѝиндивидуа 257
- Предраг Д. Павлићевић, Геоѝолиѝика и лидерсѝво 273
- Ратомир Д. Антоновић, Светослав П. Мишев,
*Лични ауѝориѝеѝ лидера као извор силе у ѝолиѝици
и међународним односима* 289
- Божидар Л. Форца, Субјекѝивне слабосѝи лидера као
објекѝиван ѝроблем следбеника и уѝрављања оѝанизацијом 305
- Али Салехи Кахризсанги, Данијел М. Пановић, Личносѝ верскоѝ
и ѝолиѝичкоѝ вође у исламској револуцији 1979. ѝодине 323
- Драгана М. Ђорић, Растислав М. Стојсављевић,
*Срѝски иденѝиѝеѝ на Косову и Меѝохији
– између ѝеоѝрафских и ѝравних закониѝосѝи* 339
- Марина Д. Мијатовић, Иденѝиѝеѝ и насиље: личности жене
на Косову и Меѝохији у савременом друшѝву 355
- Александра Љ. Митровић, Очување колекѝивноѝ сећања
*и однос друшѝва ѝрема башѝини – кулѝура, исѝорија
и иденѝиѝеѝ срѝскоѝ народа на Косову и Меѝохији* 373
- Војислав С. Тодоровић, Слободан Љ. Петровић,
Ратко Љ. Љубојевић, Косово и Меѝохија између иденѝиѝеѝа
*и ѝеоѝолиѝике: од НАТО аѝресије до савремених медијских
и ѝолиѝичких нараѝива* 387
- Кристина Д. Дуканац, Подсѝицање исламисѝичкоѝ
*ексѝремизма код ѝојединачноѝ и колекѝивноѝ иденѝиѝеѝа
у Рейублици Србији у 21. веку, ѝосебан осврѝ на ѝросѝор
Косова и Меѝохије* 409

Драган В. Живаљевић, Виолета Д. Вукчевић, <i>Очување личној идентитетској у мултикултуралној средини Косова и Метохије</i>	429
Стефан Н. Анђелковић, <i>Национализам као политичка стратегија: формирање идентитетској Срба и Албанаца на Косову и Метохији</i>	447
Мирослава М. Глигорић, <i>Одржање националној идентитетској код српској становништва иселаваној са Косова и Метохије</i>	471
Марко М. Миловић, <i>Експликација кривичној законика на Косову и Метохији – преседање на преторима пројекторима</i>	487
Мирослав Д. Стевановић, <i>Континентално радовање у функцији подривања одбрамбеној кавитетској Србије на Косову и Метохији</i>	503
Слободан Љ. Петровић, Момчило Д. Јокић, <i>Појединац у времену медијске манипулације: политички и правни изазови савременој светској</i>	519
Александра М. Мирковић Јанковић, Петар М. Матић <i>Личност бренда и бренд личности у процесу брендиранија државе и националној идентитетској</i>	535
Јелена В. Радовић Стојановић, Невена Љ. Гаврић, Александра Ј. Шумић, <i>Улога православној у очувању српској националној идентитетској на Косову и Метохији</i>	557
Данијел Батиста, <i>Идентитетској и личности у политичком политичком дискурсу: између америчкој хегемоније и говора мржње</i>	575

ИСТОРИЈА

Војћех С. Шчепањски, Ђорђе С. Камберелић (1853–1937) <i>– нека размислијања о улози сведочанства појединца о судбини Срба у старој Србији осамдесетих година XIX века</i> ...	591
Милош Д. Тимотијевић, <i>Извештаји Политике о злочинима над Србима у Косовском вилајету током 1912. године до почетка Првој балканској рата</i>	613
Драгана Ј. Јањић, Горан М. Јанићијевић, <i>Материјално етнос српској народа на основу примера из XX столећа из визуре етноској Атанасија Јевтића</i>	631

- Росица Жечкова Ангелова, *Личности и борба Власаки Манова (1891–?) за национални идентитети* 653
- Драгољуб Г. Мандић, *Интелектуалац у борби за грађанска и национална права. Студија случаја личности академика Димирија Бојдановића* 669
- Слободан Ђ. Продић, Вања С. Продић, *Карактеристике личности диктатора кроз осврт на дело Артура Кронфелда* 691

ФИЛОЗОФИЈА, КУЛТУРА, СОЦИОЛОГИЈА

- Љубиша Р. Митровић, Дуња З. Величковић, *О моћи и немоћи савремене науке у односењу мултикомплексној човековој идентитету* 711
- Марио Н. Калик, *Шелерова концепција личности као критика модерне Западне цивилизације* 731
- Боривоје В. Балтезаровић, *Личности и технологија у контексту трансхуманизма: мултидисциплинарни приступ савременим изазовима и перспективама индивидуалној идентитету* 753
- Соња Т. Кузманчев-Станојевић, *Идентитети у неолибералном контексту: индивидуално такмичење насупрот колективној солидарности* 769
- Оља М. Арсенијевић, Ненад Н. Перић, *Личности вође у српском пословном свету на Косову и Метохији од доба Немањића до савремених ИТ предузетника* 785
- Ана З. Јевтовић, Никола Н. Дојчиновић, *Насиље и политичка моћ у добу синтетичких идентитета – „косовизација“ српске културне баштине* 803

CONTENT

INTRODUCTORY SPEECH	15–18
---------------------------	-------

PLENARY SESSION

Dragan M. Simeunović, <i>The Kosovo Myth as a Part and Guardian of Serbian Spiritual Identity</i>	21
Gideon M. Greif, Nikola A. Marković, <i>Ante Pavelić as a Tyrannical Archetype: Personality, Heteronomy, and the Mechanisms of Ideological Violence</i>	35
Alexios P. Panagopoulos, <i>The Definition of Penalty in Law and the Crisis of Legal Identity: “Nullum Crimen, Nulla Poena Sine lege”</i>	49
Jasmina M. Ahmetagić, <i>The Concept of Personality and the Phenomenon of Religiosity in the Example of “Father Sergius” by L. N. Tolstoy</i>	67

LANGUAGE AND LITERATURE

Natasha M. Sarafova, <i>The Author’s Aesthetic Echo and the Shadow of Violence: Oscar Wilde’s Persona Mirrored in the Protagonist of The Picture of Dorian Gray</i>	83
Ali Khalil, <i>A Benevolent Force: How Education Brings National Healing During Crises</i>	99
Ana M. Mumović, <i>Orthodox Spirituality and/or the Ethics and Aesthetics of the Svetopolje Triptych (A Contribution to the Interpretation of the Poetry and Poetics of Aleksandar Despotović)</i>	113
Ivana M. Ralović, <i>Handke as a Mirror of Historical (Mis)conditions</i>	131
Sonja R. Šljivić, <i>Mouth Full of Earth: On the Limitations of Self and Otherness</i>	149
Tamara M. Ljujić, <i>Personality as a Battlefield: Internalization of the Camp in the Plays of Đorđe Lebović</i>	171

Zorana Z. Ćupić, <i>“Kosmet – Guardians and Secessionists” – The Limits of Linguistic and Identity-Based Approaches to the Other in Dušan Kovačević’s Twenty Serbian Divisions</i>	187
Uroš Z. Đurković, <i>Change the Title, Alarm, The Daily Killing of Life: Contribution to the Study of Contemporary Serbian Poetry in Kosovo and Metohija</i>	203
Jovana S. Jovanović, <i>Dialectological Research as Reflection of Identity – Syntactical Studies of Lower Sitnica Languages</i>	219
Maša Lj. Petrović, <i>Violent Personalities as Central Characters in Prose Works from the Anthology of Serbian Prose of Kosovo and Metohija (1945–2000)</i>	239

LAW AND POLITICAL SCIENCE

Srđan M. Perišić, <i>Biopolitical Society of Control and Postindividual</i>	257
Predrag D. Pavličević, <i>Geopolitic and Leadership</i>	273
Ratomir D. Antonović, Svetoslav P. Mišev, <i>Personal Authority of Leaders as a Source of Power in Politics and International Relations</i>	289
Božidar L. Forca, <i>Subjective Weaknesses of Leaders as an Objective Problem of Followers and Organizational Management</i>	305
Ali Salehi Kahrizsangi, Danijel M. Panović, <i>The Personality of a Religious and Political Leader in the Islamic Revolution of 1979</i>	323
Dragana M. Ćorić, Rastislav M. Stojsavljević, <i>Serbian Identity Between Geographical and Legal Framework</i>	339
Marina D. Mijatović, <i>Identity and Violence: The Personality of Women in Kosovo and Metohija in Contemporary Society</i>	355
Aleksandra Lj. Mitrović, <i>Heritage and Preserving Collective Memory of Kosovo and Metohija</i>	373
Vojislav S. Todorović, Slobodan Lj. Petrović, Ratko Lj. Ljubojević, <i>Kosovo and Metohija Between Identity and Geopolitics: From NATO Aggression to Contemporary Media and Political Narratives</i>	387
Kristina D. Dukanac, <i>Islamist Extremism and Its Influence on Individual and Collective Identity in 21st-Century Serbia: A Case Study of Kosovo and Metohija</i>	409

Dragan V. Živaljević, Violeta D. Vukčević, <i>Preserving Personal Identity in the Multicultural Environment of Kosovo and Metohija</i>	429
Stefan N. Anđelković, <i>Nationalism as a Political Strategy: Forming the Identity of Serbs and Albanians in Kosovo and Metohija</i>	447
Miroslava M. Gligorić, <i>Maintenance of National Identity Among the Serbian Population Displaced from Kosovo and Metohija</i>	471
Marko M. Milović, <i>The Existence of the Criminal Code in Kosovo and Metohija – A Precedent in the Territory of the Protectorate</i>	487
Miroslav D. Stevanović, <i>Cognitive Warfare in Function of Undermining Defence Capacity of Serbia in Kosovo and Metohija</i>	503
Slobodan Lj. Petrović, Momčilo D. Jokić, <i>The Individual in the Time of Media Manipulation: Political and Legal Challenges of the Modern World</i>	519
Aleksandra M. Mirović Janković, Petar M. Matić, <i>Brand Personality and Personality Brand in the Process of State and National Identity Branding</i>	535
Jelena V. Radović Stojanović, Nevena Lj. Gavrić, Aleksandra J. Šumić, <i>The Role of the Census in Preserving Serbian National Identity in Kosovo and Metohija</i>	557
Daniele Battista, <i>Identity and Personality in Digital Political Discourse: Between Algorithmic Heteronomy and Hate Speech</i>	575

HISTORY

Wojciech S. Szczepański, <i>Djordje S. Kamperelić (1853–1937) – Some Thoughts on the Role of an Individual's Testimony About the Fate of the Serbs in Old Serbia in the 1880s</i>	591
Miloš D. Timotijević, <i>Reports Published by the Newspaper Politika on Crimes Committed Against Serbs in the Kosovo Vilayet in 1912, Prior to the Outbreak of the First Balkan War</i>	613
Dragana J. Janjić, Goran M. Janičijević, <i>The Martyrological Ethos of the Serbian People Based on Examples from the 20th Century from the Viewpoint of Bishop Atanasije Jevtić</i>	631
Rositsa Zhechkova Angelova, <i>The Personality and Struggle of Vlasaki Manov (1891–?) for National Identity</i>	653

Dragoljub G. Mandić, <i>Intellectual in the Fight For Civil and National Rights. Case Study of Personality of Academic Dimitrije Bogdanović</i>	669
Slobodan Đ. Prodić, Vanja S. Prodić, <i>Personality Traits of a Dictator Through a Glimpse on a Work of Arthur Kronfeld</i>	691

PHILOSOPHY, CULTURE, SOCIOLOGY

Ljubiša R. Mitrović, Dunja Z. Veličković, <i>On the Power and Weakness of Modern Science in Determining Multicomplex Human Identity</i> ...	711
Mario N. Kalik, <i>Scheler's Conception of Personality as a Critique of Modern Western Civilization</i>	731
Borivoje V. Baltezarević, <i>Personality and Technology in the Context of Transhumanism: A Multidisciplinary Approach to Contemporary Challenges and Perspectives of Individual Identity</i>	753
Sonja T. Kuzmančev-Stanojević, <i>Identity in a Neoliberal Context: Individual Competition Versus Collective Solidarity</i>	769
Olja M. Arsenijević, Nenad N. Perić, <i>The Personality of a Leader in the Serbian Business World in Kosovo and Metohija from the Nemanjić Dynasty to Modern IT Entrepreneurs</i>	785
Ana Z. Jevtović, Nikola N. Dojčinović, <i>Violence and Political Power in the Age of Synthetic Identities – the “Kosovization” of Serbian Cultural Heritage</i>	803

*Рајомир Д. АНТОНОВИЋ**

Институт за српску културу Приштина – Лепосавић

*Светислав П. МИШЕВ***

Правни факултет Универзитета „Свети Кирил и Методиј“ Велико Трново, Бугарска

ЛИЧНИ АУТОРИТЕТ ЛИДЕРА КАО ИЗВОР СИЛЕ У ПОЛИТИЦИ И МЕЂУНАРОДНИМ ОДНОСИМА***

Ајсџиракџи: Основна хипотеза рада је да, јак политички лидер симболизује јаку и стабилну државу, која заузима доминантну позицију у међународним политичким односима. Полазећи још од ставова Никола Макијавелија, моћ, власт, сила и насиље инхерентни су појму политике и политичког лидерства. Тиме се долази до појма политичке моћи, која представља институционализовану моћ у рукама одређених група, појединаца и политичких организација. Личност ауторитативног лидера иде уз чврсту организацију власти, која се, уз поштовање основних демократских принципа, бори за политичку власт и одржавање политичке моћи.

У самом раду, коаутори дају приказ личних карактеристика ауторитативних лидера, анализирају рад, дело и личност појединих лидера у свету и региону и на самом крају, износи се аргументација којом се потврђује задата хипотеза да лични ауторитет лидера је комплементаран са ауторитетом и снагом државе којом он влада у међународним односима. Међутим, висока стопа ауторитета лидера ствара велику силу и моћ, која често представља средство злоупотреба, како на унутрашњем, тако и међународном политичком плану.

Кључне речи: политички лидер, политичка моћ, сила, личност, власт.

УВОД

Моћ као појам неопходно је посматрати вишедимензионално. Овај појам се сусреће у различитим гранама науке и научним дисциплинама, те се тако о моћи може говорити као правној, политичкој, социолошкој,

* Научни сарадник, ORCID 0000-0001-9134-6346, antonovicr@gmail.com

** Доцент, ORCID 0009-0000-7905-8456, svetamisev@mail.ru

*** Рад је написан у оквиру научноистраживачког рада НИО по Уговору склопљеним са Министарством науке, технолошког развоја и иновација РС број 451-03-136/2025-03 од 27. 1. 2025. године.

психолошкој, филозофској, теолошкој, антрополошкој и лингвистичкој појави. Сходно овој различитој распорострањености, о моћи су се развиле различите теорије и теоријски ставови.

Моћ може бити пука моћ, надмоћ и може се јавити као могућност. Према неким схватањима, моћ може бити у односу на природу и у односу на људе. Интелектуална власт је власт која се простире према природи уз уважавање природних законитости. Знање које је за ову врсту моћи потребно представља темељ продуктивности једног друштва. Без знања нема моћи. Кад се говори о власти, она се може успоставити у односу на људе (Neumann, 2013: 21).

Према схватањима Ериха Фрома (*Erich Fromm*), моћ је могла да се манифестује над неким, уз способност господарења њиме, а може представљати и моћ да се нешто учини, за шта је потребна и одређена способност. Према Фрому, нема моћи без способности, а моћна особа је она особа која је кадра да нешто конкретно учини (Fromm, 1978: 147).

Пука моћ је моћ коју поседују људи, али и животиње и представља физичку снагу. Ова моћ је у вези са тенденцијом опстанка и преживљавања. Без пуке моћи, опстанак и преживљавање не би били могући. Кад се говори о надмоћи, њу може поседовати једино човек, а она се манифестује кроз владање, управљање, заповедање, угњетавање, присвајање, отимање и сл.

Кад се говори о моћи, не може се избећи политичка моћ, као централно питање манифестације моћи. Човеку дају моћ средства којима он тренутно располаже ради стицања неких будућих добара. Моћ може бити природна и инструментална (Hobz, 1961: 72). Природна моћ су урођене човекове врлине и способности, са којима се рађа и које током свог животног века усавршава. У природне људске моћи се убрајају физичка снага, кондиција, мудрост, великодушност, дарежљивост и сл. Инструментална моћ не зависи од природне, већ од сплета одређених срећних и повољних околности, помоћу којих људи стичу велико богатство, уважавање и углед у друштву. Моћ државе је најјача моћ, јер држава у себи обухвата сву моћ коју поседују њени држављани. Људи своје моћи удружују у државну моћ и тиме доприносе њеној снази у односима са другим државама у међународним односима.

Према Јергену Хабермасу (*Jurgen Habermas*), „моћ, сила, ауторитет и власт представљају основне термине политичког вокабулара, својствених по томе што им значења нису у потпуности разграничена“ (Хабермас, 1980: 55). Политичка моћ представља способност носилаца друштвене моћи да политичком активношћу и акцијом остварују своје интересе и циљеве, независно од воље, интереса и циљева других друштвених и политичких субјеката (Симеуновић, 1989: 5).

У основи речи моћ налази се сила. Сила се одређује као инструмент принуде. Моћ се може одредити као ауторитет изражен кроз захтев за обавезним као легалним изражавањем. Одатле произилази да је „праведно све оно што годи јачем“, а да је привид правде и правичности само заблуда у коју верују слаби (Чавошки, 2024: 98).

ПОЛИТИЧКИ ЛИДЕРИ И ЊИХОВА МОЋ

Према „Лексикону страних речи и израза“, лидер је вођа, старешина, поглавар, предводник, перјаница и првак (Вујаклија, 2002: 441). Лидер у политичком систему настоји да осигура средства управљања, која увек треба да буду употребљена да расправе конфликт, одлуке да досежу у ширину и да буду општеприхваћене и то не само због страха од насиља, кажњавања или принуде, већ и због веровања да су морално исправне и одговарајуће (Дал, 1996: 129). Идеја сваког политичког лидера је да своје акције спроводи на легалан начин уз остваривање утицаја који се отелотворава кроз његов ауторитет који представља механизам на основу ког ће га обични грађани следити. Упоредо са ауторитетом, развија се и идеологија, која има сличну функцију оснаживања лидерског ауторитета и подршке политичком систему. Идеологија власти је идеологија заснована на моралним и религиозним вредностима, као и претпоставкама којима се објашњава и подржава политички систем кроз визије смањења антагонизама на релацији лидера – власти и народа. Лидери су најчешће главни творци и креатори идеологија, они манипулишу њима, али такође може бити и обрнуто да њима буду изманипулисани (Павлићевић, 2013: 162).

Иако идеологија често служи као темељ и средство јачања ауторитета политичког лидера и подршка политичком систему, она није увек неопходна. Лидери могу да изграде значајан ауторитет фокусирајући се на конкретна решења ефикасног управљања. Најбољи пример за то је бивши југословенски лидер, Јосип Броз Тито, који је стекао огромни ауторитет због своје улоге у ослобођењу земље и успостављању новог поретка. Њему је главни фокус био у обнови земље, индустријализацији и стварању кохезије међу различитим конститутивним народима у Југославији. Иако је комунистичка идеологија била званична, лични ауторитет Јосипа Броза Тита се заснивао на харизми, војничким умећима и способности да обезбеди стабилност и напредак. Комунистичка идеологија је служила као оквир, али је Титов ауторитет био стваран и кључан.

Стога, однос између идеологије и ауторитета лидера је комплексан и увек двосмеран. Идеологијом се може утврдити ауторитет, али ауторитет може да обликује и промовише идеолошке наративе, при чему некад лидери користе и постојеће идеологије да учврсте своју власт. Такође, идеологија, као и ауторитет могу често бити предмет злоупотреба и манипулација зарад уских интереса и на штету грађана. Пример за то је владавина Јосипа Висарионовича Џугашвилија Стаљина, која се још назива „Стаљинизам“, јер је комунистичка идеологија злоупотребљена зарад тоталитаризма и масовне репресије, коју је Стаљин спроводио.

Лидер мора имати природне предиспозиције за лидерством. Лидерство подразумева да будући лидери пролазе кроз лидерске процесе који обухватају различите чиниоце успеха. Заправо, успешан лидер настаје комбинацијом природних склоности и вештина које су се развиле кроз

различите „чиниоце успеха“ у оквиру лидерских процеса. Код неких лидера, превагу могу однети природне предиспозиције, али без рада на себи и стицања искустава, тешко се може достићи пуни лидерски потенцијал. Поједини лидери могу имати изражене лидерске вештине, које се додатно подстичу кроз посвећеност учењу и развоју. Тиме се њихова лидерска ефикасност подиже на још виши ниво. Пример таквог лидера је амерички лидер Абрахам Линколн (Abraham Lincoln) који се сматра једним од највећих америчких председника у историји, што се показало кроз његове успехе током Америчког грађанског рата, чиме је он исказао свој природни таленат. Линколнов лични развој је пратило његово самообразовање, учење из правничке праксе и кроз развој вештина аргументације и убеђивања, као и акумулације политичких искустава кроз вршење различитих политичких функција.

Од лидера се очекује формализована компетентност, одговорност, патриотизам, моралност, продуктивност, оперативност, поверење и поштење, самопожртвованост, популарност код ширих народних маса, брига за подређене и јака позиција, коју је тешко пољуљати (Боровић, 2010: 13).

На лидеру је да мотивише, васпита и преваспита, усмерава подређене ка позитивним правцима деловања, да их учи правим вредностима у друштву и мотивише ка остварењу заједничких циљева. Тиме се подиже ефикасност рада, подиже се радни учинак, посвећеност раду, иновацијама, стремљењу ка правди, било процедуралној, било дистрибутивној, каријерном напредовању, а лидер својим личним примером показује како се треба понашати и шта треба радити.

Лидера мора карактерисати храброст и одлучност, умереност, уздржаност и скромност, правичност и истинољубивост, самоконтрола и самокритичност, искреност, верност и лојалност својој држави и народу. Личност лидера је овде најважнија, јер његове личне карактеристике много говоре о њему. Лидер мора бити неко ко улива поверење, осећај правичности, неко ко је аналитичан и ко прецизно планира своје активности, динамичан, са израженом способношћу за мотивацијом својих сарадника, лидер мора бити самопоуздан, интелигентан, одлучан и ефикасан у решавању конфликта и проблема.

Лидери своју моћ црпе из своје личности и личног ауторитета. Успешни лидери често користе комбинацију различитих извора моћи, попут позиционирања, награђивања, принуђивања, информисања и сличних, чиме њихов рад постаје ефикаснији. Личност се у овом контексту мора разграничити од значења особе, односно лица. Личност представља узвишеност снаге карактера, под личношћу се, осим реалне особе, подразумева идеал примењив на ту особу. Људска индивидуалност представља есенцију остваривања силе делатности, односно силе делања. Општи карактер тих сила се кроз сажимање, претвара у тоталитет и појединачност, који човеку, у његовој духовној страни личности, као и његовој субјективности, даје индивидуални карактер. Овде свакако треба истаћи разлике

у схватањима између активног и контемплативног става о личности, где се у активне убрајају они типови личности усмерени на уобличавање бремени стварности, а контемплативни су усмерени на ванвременску предметност (Jaspers, 1971: 52). Активан човек свет доживљава као константни отпор, који треба савладати кроз процес преобликовања. Сваки нови дан у животу пружа нове могућности, које је потребно посматрати и добро анализирати како би човек, на емпиријској основи, могао проблеме у будућности брже и лакше да решава.

Једна од суштинских карактеристика успешног лидера је способност доношења одлука. За доношење суштински важних одлука, потребна је храброст и способност студиозног и темељног размишљања. Многи лидери верују у божју правду, смислени светски поредак, али и у своју моћ и супериорност у односу на друге. Лидерска способност се огледа у могућности и знању предвиђања и прорачуна последица које могу наступити, иако то није увек лак посао. Увек, колико год поступак прорачунавања био тачан и прецизан, могу да наступе нежељене последице. Још је Гете приметио да „онај ко одлучује и дела, нема исту свест као онај који само разматра“. Он је ту истакао разлику коју онај који дела у свему види средство, док онај који разматра види само циљ. Активан лидер и доносилац одлука је по својој природи реалиста. Под реалистичношћу треба подразумевати процес уобличавања просторно-временске реалности као одлучујуће. Реалиста тежи реализацији и најмањег задатка, којим испољава своје дело. Реалисти не желе да им живот прође у теоријским дискусијама, развијају теоријских принципа, образлагању и праћењу последица које наступају.

Ауторитет лидера се у великом броју случајева поистовећује са ауторитетом политичке моћи државе, који се обезбеђује монополном физичке принуде, с тим да монопол физичке принуде не може да се сматра субјективним правом и привилегијом лидера. У периоду апсолутне монархије, народ је поседовао позитивно и природно право на отпор према носиоцима државне власти. Ауторитет лидера и њихова позитивна права налазе се на становишту права на отпор угњетавања (Јелинек, 1998: 234). Суштина монопола физичке моћи не даје неограничено право на принуђивање, већ се може говорити најпре о праву на самоограничење и самообавезивање државе.

Лидери са харизматским ауторитетом су лидери који поседују посебна знања, надареност и личну моћ. Харизматски лидери се обично налазе на челу политичких покрета, врше функцију верских поглавара, воде уметничке покрете, а могу бити и национални лидери. Харизма се може схватити као божји дар и инспирација, којом су харизматски лидери обдарени. Са харизматским лидерима њихови следбеници се поистовећују, подржавајући њихове лидерске, али и личне особине, у жељи да што више на њих личе. Харизматске вође се јављају у тешким тренуцима велике кризе у друштву, а они својом харизмом знају и успевају да мотивишу на акцију и покрет, који су спасоносни у тим тешким моментима. Нажалост, нису увек харизматске вође

успевале да својом енергијом савладају кризу, али су свакако допринеле бар приближном побољшању или умањењу штетних последица.

Власт која је базирана на харизми лидера назива се харизматском. Харизматска власт је у контрадикцији са влашћу која је базирана на владавини права, као и са влашћу која цени традиционалне вредности. Макс Вебер (Max Weber) је харизматску власт дефинисао као власт засновану на посвећености изванредним особинама, као што је хероизам и индивидуалним карактерима, који могу послужити као пример у нормативним обрасцима, односно правилима која су откривена у поступку наређивања те индивидуе (Weber, 2014: 114). Лидери у периоду социјализма су претежно били харизматски, а карактерисала их је харизматска доминација (Adair, 2005: 189).

Харизматска власт губи на свом квалитету кад потпадне под утицај рутине. Рутином се угрожавају границе којом се исте успостављају правним и принудним ауторитетом лидера. Харизматска власт је у антагонизму са традиционалном, као и са ауторитетима који се намећу од стране правног поретка. Управо, из наведених разлога, харизматска власт се сматра револуционарном.

До рутинизације харизматске власти долази под утицајем бирократизације, која убија креативност харизматске власти, успоставља принципе рационализације и бирократија настаје онда кад харизма нестане. С обзиром на то да се харизматска власт везује за личну харизму вође, смрћу харизматског вође, престаје да постоји харизматска власт. До евентуалног наслеђивања харизматског лидера може доћи у поступку потраге за новим харизматским лидером, откривањем новог харизматског вође или избором новог, који се обично врши од стране претходног вође. Помоћу наведених начина, настоји се одржати јединствена енергија и харизма вође.

Са друге стране, као штетна појава великог ауторитета лидера, може се јавити аутократија, која је базирана на великој фаворизацији ауторитета носилаца политичке власти у држави. Велика ауторитарност лидера је штетан из разлога што искључује политички плуралитет, редукује се владавина права, обесмишљава се идеја поделе власти и стављају се ван снаге принципи демократије. Типови ауторитарних режима су аутократија и олигархија. Власт која се успоставља спољним утицајима страних војски назива се марионетска, или колаборационистичка и она ради против интереса своје државе и народа.

Ауторитаризам се може одредити на основу одређених својстава, као што су ограниченост политичког плурализма, ограниченост законодавне власти, рад политичких странака и других интересних група; политички легитимитет, који је заснован само на личном лидерском ауторитету, односно постојању емоционалног односа народа према лидеру; постојање минималне мобилности на страни антирежимских снага и лоше одређена овлашћења извршне власти, што јој омогућује да поступа ван њених могућности и ингеренција (Linz i dr. 1998: 233).

Код ауторитарних система, не постоје слободни и на конкуренцији засновани избори за тела законодавне власти, као и слободни и на конкуренцији засновани избори за носиоце највиших државних органа. Код ауторитарних држава недостају грађанске слободе, многа основна људска права су дерогирана, а опозиционо деловање у држави је на различите начине онемогућено. У појединим ауторитарним системима декларативно постоји политички и страначки плуралитет, али у реалности тог плуралитета нема, већ све странке и политички субјекти раде у служби ауторитарног режима. Избори који се организују су само привид постојања демократије и политичких слобода.

ЛИЧНОСТИ АУТОРИТАРНИХ ЛИДЕРА ПРОСВЕЂЕНОГ АПСОЛУТИЗМА

У периоду просвећеног апсолутизма, улога ауторитарног лидера је била посебно изражена. Деспотизам карактерише владавина апсолутног монарха, аутократе или диктатора, који своја овлашћења користи како би остварио благостање и напредак својих грађана. Апсолутни владар аутократа тежи узвишеним апстрактним идеалима. Просвећени апсолутизам се везује за подручје Европе и за XVIII век, кад се почињу јављати први владари – диктатори са идејама просветитељства. Просветитељство се још сматра периодом разума. Обухвата период од 1650. до 1780. године, и то је период јачања интелектуалних праваца и идеја на тлу Европе. Просветитељство је изнедрило најбоље филозофе и научне раднике, који су почели да постављају питање оправданости ауторитета без основа, између осталог да нарушавају кредибилитет ауторитета црквених институција и да промовишу идеје толеранције, док у науку уводе скептицизам.

Идеју просвећеног апсолутизма, између осталог обележава просветитељска улога владара, што га одваја од улоге пуког владоца једним народом. Фридрих Велики је био међу првим просвећеним владарима, који је учио на идејама француског просветитељства. У овом периоду се јављају успони квантитативних података, нумеричких и статистичких чињеница, јавља се први пут систематско планирање које је директно било у вези са економским растом и развојем држава.

Схватање власти у периоду просвећеног апсолутизма напушта дотадашње схватање власти насталој по „божјој милости“, већ промовише идеју власти насталој на личности савршеног појединца. Тиме се оживљава идеја харизматског лидера, али без религијског аспекта, који је раније био обавезан. Идеја просвећеног апсолутисте је била ослобођена ирационалних садржаја оличених у неограниченој вери у савршеног појединца који спас доноси властитим савршенством и самодовољношћу (Куљић, 2009: 304).

Од друге половине XVIII века, до оправдавања власти долази кроз пример конкретне државе. Реч је била о појединачној владавини према

конкретном народу и нацији, а не о универзалној власти, која је била третирана као нека врста божанске власти или силе. Улога владара је у периоду просвећеног апсолутизма требало да добије карактер „слуге народу“, а не сакралне власти, засноване на божјим овлашћењима, као што је то био случај раније. Тиме је улога владара суверенизована и постаје извор права. Грађани су били ти који су власт поверавали владару који би радио у њихову корист и у складу са њиховим интересима (Петровић, 2020: 134).

Ипак, након Француске револуције и у периоду оживљавања Свете Алијансе, стекао се утисак да поново долази до уздизања идеје владара као божјег изасланика, што се најбоље манифестовало кроз институцију наследних монархија. Међутим, питање легитимности владара и његове моћи је ипак неминовно постајало све више политичка категорија. Потпуни крах идеје „божјег легитимитета“ настаје у периоду Наполеонових освајања, кад монарх постаје, по дефиницији, поглавар државе са већим или мањим правима. Божји аспекти постају део пуке форме, док је свима било јасно да монарх није никакво отелотворење Бога, нити је његов изасланик у датој држави и пред датим народом.

Кад се говори о личностима ауторитарних владара, као најзначајнију личност немачког просвећеног асполутизма треба споменути цара Вилхелма Другог (Wilhelm II). Он је био последњи немачки цар, који је владао од 1888. до 1918. године. Карактерисала га је одлучност и ауторитативност, а високом ауторитету је донекле допринела чињеница да је његов отац, цар Фридрих Трећи био слаб владар, који је кратко владао Немачком. Вилхелм Други је нарочито запажену улогу имао у Првом светском рату, где је био блиски савезник Аустроугарске, те је са њеном капитулацијом и његовој владавини био крај. Улога Вилхелма Другог је већ и током рата почела да опада, нарочито 1916. године, кад команду над војском преузима фелдмаршал Паул фон Хинденберг (Paul von Hindenburg) и генерал Ерих Фридрих Вилхелм (Erich Friedrich Wilhelm).

Незадовољни припадници немачке морнарице организују побуну, која се још назива „Немачка револуција“. Резултат револуције је била царева абдикација и то након уверавања да немачка војска више нема намеру да се покорава његовој круни, већ да фактичка моћ и ауторитет припада Фридриху Еберту и Филипу Шајдеману, вођама социјалдемократије у Немачкој, који и званично укидају монархију и Немачку проглашавају републиком (Нобек, 2023: 92).

Међу значајним ауторитативним владарима у историји, свакако треба споменути руску царицу Катарину Велику (Екатерина Аексеевна Романова), која је владала у периоду од 1762. до 1796. године. Осим што је била најутицајнија руска владарка, Катарина Велика је била сматрана за једну од најауторитативнијих владарки у целом свету. Заслужна је за развој руске науке и уметности, основала је Руску академију за језик и књижевност, а Уставом из 1767. године, увела је значајне реформе у руско друштво, које су допринеле територијалном ширењу ка западу, дошло је до изградње преко седамдесет нових градова, изграђен је велики број школа и универзитета.

Поред Академије наука, у периоду владавине Катарина Велика је изградила и основала Царску палату, музеј Ермитаж, позориште Бољшој театар, Институт за младе даме, Павловску болницу, сиротиште у Москви и многе друге значајне институције науке, образовања, уметности и културе, али и организације за друге потребе обичног становништва. Катарина се такође показала као добар војсковођа, јер је освојила велики број територија у сукобима са Османским царством, Пољском и Шведском. Такође, радила је на културном уздицању Русије, приближавајући је европским културним вредностима. Сматра се да је Русија у време владавине Катарине Велике доживела културни процват, али и велики економски напредак.

На простору Србије, за једног од најутицајнијих просвећених владара се сматра кнез Михаило Обреновић. Он је владао Србијом од 1839. до 1842. године у првом и од 1860. до 1868. године, у другом мандату. Кнез Михаило је проглашен за српског владара на основу турских хатишерифа из 1830. и 1833. године. С обзиром на то да је био малолетан, Михаилу су за саветнике постављени Тома Вучић Перишић и Аврам Петронијевић, који су у народу били познати као уставобранитељи. Заслуга кнеза Михаила и уставобранитеља је оснивање Београда као српске престонице.

Кнез Михаило по други пут долази на власт након смрти свог оца, Милоша Обреновића. Његова друга владавина је била далеко зрелија и трезвенија, јер је и он био зрелији као државник. Он даје велики допринос правном утемељењу Србије тако што укида до тад важећи Устав, познатији као „Турски устав“ и уводи на Преображењској скупштини Закон о државном савету, Закон о Народној скупштини, Закон о народној војсци и Закон о државној управи.

Кнез Михаило се сматра владаром апсолутистом. Посебно је показивао своју ауторитарност у односу на просветне, правосудне органе и омладинске покрете. Захтевао је укидање Друштва српске словесности, друштва српских интелектуалаца који су ширили науку и културу на српском језику. Није му било страна да се сурово обрачунава са политичким неистомишљеницима, па чак и да их хапси и захтева њихово кажњавање (Леовац, 2023: 282).

Допринос кнеза Михаила Обреновића се посебно примећује на пољу унутрашње и спољне политике Србије. Такође, промовисао је став којим се закон сматра највишом вољом у земљи, чиме се утире траг данашњој владавини права. Такође, водио је оштру и одлучну политику према Турској, разумно искористивши све ситуације и прилике. Једна од њих је било рањавање српског дечака на Чукур чесми 1862. године, као и последице турског бомбардовања Београда, након чега је захтевао турско повлачење. Антитурско деловање је усмерио преко интензивне дипломатске активности, уз успостављање добрих односа са великим светским силама. Резултат таквог мудрог деловања је уследио 1862. године, кад се Турци селе из Србије, остављајући своје војне посаде у Београду, Шапцу, Смедереву и Кладову. Већ 1867. године, долази до потпуне предаје градова у којима се налазе турске војне посаде, што је потврђено турским ферманом.

Дакле, реч је о великом успеху, јер је повратио српске територије и успоставио суверену српску власт у њима.

Кнез Михаило је убијен у атентату који су извели браћа Павле, Коста и Ђорђе Радовановић у сапомагаштву са Лазаром Марићем и Станојем Рогићем, 29. маја 1868. године, у насељу Кошутњак у Београду. У судском поступку који је вођен против атентатора, доказана је политичка позадина убиства, односно да је наручилац био Александар Карађорђевић, који је убијеног кнеза наследио на челу Србије.

ЛИЧНОСТ АУТОРИТАРНИХ ЛИДЕРА У ИСТОЧНОМ БЛОКУ

Након Другог светског рата, дошло је до поделе света на Источни и Западни блок. Источни блок је подразумевао све оне крајеве, које је од окупације ослободила Црвена армија. Источни блок је био под контролом Совјетског савеза, који је наложио оснивање комунистичких партија и стварање једног унификованог политичког и правног поретка. Источни блок су, поред Совјетског Савеза, чинили још Источна Немачка, Чехословачка, Пољска, Мађарска, Румунија, Бугарска и Албанија, док је тадашња Југославија, иако по друштвеном и политичком уређењу ближа Источном блоку, уживала статус несврстане државе. У Источном блоку, Совјетски Савез је уживао пуну доминацију, док је руска нација била проглашена за најистакнутију нацију водећих људи (Тишков, 2021: 44). Радило се интензивно на стварању култа свега онога што је руско, као и подстицању стварања комунистичког поретка.

Комунизам Источног блока је представљао симбиозу државе, друштва и економије. Према појединим ставовима, услед преовладавања комунизма као владајуће идеологије, дошло је до потпуног маргинализовања политике и економије. Услед константног подређивања политике и економије, дошло је до губитка њихове аутономије.

У Источном блоку је владао тзв. режим реплике, који је практично подразумевао репродукцију совјетске економије уз усвајање и примену радикалних репресивних мера, својствених совјетским политичким лидерима. На власти су биле комунистичке партије, а генерални секретар Централног комитета је била најјача политичка функција. Што би се одређено лице дуже задржало на тој позицији, његова власт би била већа и имао би већи ауторитет. Лидери Источног блока су били неприкосновени владари, високог ауторитета, а њихова политичка моћ се градила на политици страха и примени отворене репресије.

Јосиф Висарионович Џугашвили Стаљин је био најзначајнији лидер Источног блока са највећим политичким ауторитетом. Био је први Генерални секретар Централног комитета Комунистичке партије Совјетског Савеза од 1922. године, па све до смрти 1953. године. Као водећа политичка

фигура и наследник Владимира Иљича Лењина, Стаљин је постепено, али врло систематично радио на јачању своје политичке личности и ауторитета. Најпре се сурово обрачунавао са политичким неистомишљеницима и тиме је ојачавао своје лидерске позиције. На економском пољу, допринео је увођењу значајних реформи кроз тзв. петогодишњи план, који је подразумевао убрзану индустријализацију и економску колективизацију. Колективизација се посебно односила на област пољопривреде, јер је подразумевала интеграцију индивидуалних земљишних поседа, али и радне снаге, која је окупљана под државном организацијом у тзв. колхозе и совхозе.

Политичка суровост Стаљинова према политичким неистомишљеницима је нешто што је обележило његову владавину. Током тридесетих година, Стаљин је организовао тзв. велики терор, који је подразумевао „чишћење Комунистичке партије“ од лица која су оптужена за саботаже, тероризам и издају. Ово „чишћење“ се није односило само на партијске, већ и војне, милицијске и друге друштвене секторе. Обрачун са овим „одметницима“ је био суров и подразумевао је или физичку ликвидацију или затварање у радне логоре, познате под називом „Гулаг“, што је заправо био назив државне институције за управљање тим радним логорима.

После Стаљинове смрти, у Совјетском Савезу је дошло до подела на оне који су глорификовали његову политику, називајући га успешним лидером и правим совјетским вођом, док су други Стаљина и његов режим називали диктаторским. Стаљинов наследник, Никита Хрушчов се сам залагао за тзв. дестаљинизацију Совјетског Савеза, што је заправо требало да значи брисање његовог култа личности, који је изградио и укидање злогласних Гулага. Руска Дума је 2010. године, изгласала Декларацију о осуђивању Стаљина за Катињски масакр. Реч је о злочину који се догодио у Катињској шуми 5. марта 1940. године, кад је дошло до погибије скоро две хиљаде пољских официра, који су се налазили у заробљеништву. Политбиро Централног комитета Комунистичке партије Совјетског Савеза је донео одлуку да се живота лише сви заробљеници који се налазе у логорима на простору Совјетског Савеза.

Николае Чаушеску (Nicolae Ceausescu) је био румунски комунистички лидер, који је владао Румунијом од 1965. до 1989. године, кад је јавно погубљен. Познат је по томе што је успео да врати све дугове Румуније које је она имала према страним државама и међународним организацијама. На почетку своје политичке каријере, Чаушеску је био врло популаран лидер због неутралне спољне политике коју је водио. Држао се неутрално упркос притисцима Совјетског Савеза, а своју неутралност је доказао у обрачуну са Чехословачком 1968. године, чак осудивши тај сукоб. Управо такав став румунског председника је ову земљу ставио у положај „црне овце“ у Источном блоку. Такође, замерало му се на блискости са Западним блоком и што је Румунија 1984. године, учествовала на Олимпијским играма у Лос Анђелесу. Непослушност Румуније Источном блоку се огледала између осталог и у посебним односима са Европском

унијом, који су дефинисани Уговором о преференцијама из 1974. године, и индустријским производима из 1980. године.

Николае Чаушеску је 1972. године, започео процес изградње вишестрано развијеног социјалистичког друштва, а у селима и мањим срединама се креће са рушењем и расељавањем, што је знатно утицало на преобликовање главног града Букурешта. И сам Букурешт је преживео темељну реконструкцију, у којој је порушен велики број цркава и старих објеката, а на њиховом месту су саграђени монументални објекти, попут Палате народа, у којој је смештен румунски парламент, а која подсећа на амерички Пентагон. Сеоско становништво је махом расељено и настањено у градовима.

Чаушеску ће остати познат и по радикалним правним мерама и то Декретом из 1966. године, којим је забранио продају и употребу контрацептивних средстава, забранио је абортусе и увео посебан порез за појединце старије од 25 година живота који нису имали потомство, без обзира да ли су женског или мушког пола. Уведене су ригорозне мере у процесу развода брака, како би се смањила стопа развода. Међутим, резултат ових мера је била повећана стопа сиромаштва, експанзија опасних полно преносивих болести, илегални абортуси који су се одвијали у нестручним и немедицинским условима, као и велики број напуштене деце по сиротиштима и прихватилиштима за незбринуту децу.

Током 1989. године, кулминира народно незадовољство владавином Николаеа Чаушескуа, која је окарактерисана као диктаторска, уз стварање култа личности. Румунија се те године суочила са великом економском кризом и несташицом основних животних намирница, док је председник у медијима негирао кризу и истицао да се земља налази на врхунцу економског развоја и просперитета. Процењује се да је око пет милиона Румуна умрло од глади и кризе, око милион људи је изгубило живот у покушају да илегално напусти земљу, јер је војска обезбеђивала румунско – југословенску границу и имала је овлашћење да убије свакога ко илегално покуша да пређе границу. Председник Чаушеску се оглушивао о те проблеме, о којима су га грађани, путем петиција редовно информисали (Пономарјова, 2021: 252).

Немири у Букурешту и Темишвару подстакнути су покушајем протеривања мађарског свештеника Ласла Токеша због наводног ширења националне мржње и нетрпељивости. Немири су имали за циљ да пруже подршку Токешу, ком подршку нису пружали само припадници мађарског народа, већ и румунски студенти. Немири временом прерастају у озбиљне демонстрације против режима Николаеа Чаушескуа, да би 17. децембра 1989. године, дошло до озбиљног обрачуна, уз размену ватре између румунске полиције и протестаната.

Чаушеску је са супругом Еленом покушао да побегне, али су од стране локалне полиције били ухваћени и потом предати правосудним органима, који су им по убрзаном поступку судили за више кривичних дела која су им стављана на терет, почев од дела корупције и незаконитог богаћења,

до кривичних дела геноцида. Осуђени су на смртну казну, која је извршена 25. децембра 1989. године стрељањем.

Мађаш Ракоши (Mátyás Rákosi) је био мађарски комунистички лидер, познат под надимком „ћелави убица“. Био је секретар Комунистичке партије Мађарске од 1945. до 1956. године, и премијер Мађарске од 1952. до 1953. године. Он је најзаслужнији за стварање једнопартијског система у Мађарској и за сурови обрачун са политичким неистомишљеницима. Стаљин је Ракошија истицао као свог најбољег ученика и следбеника. Настојао је да изгради властити култ личности и био је познат по тзв. тактици „салама“, јер је непријатеља решавао „кришку по кришку“ (Арог 2017: 114).

Имао је једногодишњи премијерски мандат, а са позиције секретара Комунистичке партије Мађарске је разрешен 1956. године. Живот је окончао у изгнанству, у Киргистану.

Тодор Христов Живков је био бугарски комунистички лидер, секретар Бугарске комунистичке партије у периоду од 1954. до 1989. године. Функцију председника Државног савета Народне Републике Бугарске је вршио у периоду од 1971. до 1989. године. Заслужан је за развој бугарске привреде и индустрије, за развој колективних фарми, а у Бугарској је дошло и до производње рачунара и рачунарске опреме. Током седамдесетих година, Бугарска је саградила нуклеарну електрану и лансирала је космонаута у орбиту. Током 1965. године, на Живкова је покушан војни пуч, који није окончан успехом. Управо, за Живкова се говорило да је лидер у Источном блоку са најдужим лидерском стажом. Током 1990. године је ухапшен и осуђен на затворску казну, коју је служио у кућним условима. Врховни суд Бугарске га је ослободио 1996. године.

Енвер Хоџа (Enver Hoxha) је био албански лидер и врховни вођа Народне Републике Албаније. По убеђењу, Хоџа је био марксиста – лењиниста. Карактерише га изразит антагонизам са југословенским државним врхом, а министра одбране Албаније је осудио на смрт због добрих односа са југословенским властима.

У Албанији је спроводио аграрне реформе, које су подразумевале конфискацију земљишних поседа великих земљопоседника. Процес индустријализације у Албанији се у поређењу са свим осталим земљама Источног блока спроводио најспорије и без конкретних резултата. Албанија је била земља са најмање телефонских прикључака, животни стандард грађана је био изразито низак и веома далеко од европских критеријума. Управо, услед таквих услова је дошло до велике миграције албанског становништва, које је ишло да живи и ради у развијенијим земљама, претежно Италији и Грчкој.

Поред тога што је гајио лоше односе са југословенским руководством, Хоџа је био у лошим односима и са Совјетским Савезом. Разлог за то треба тражити у Хоџиној доследној стаљинистичкој идеологији и у оним тренуцима кад се Хрушчов од њих ограђивао. Резултат заоштрених односа Албаније и Совјетског Савеза је кулминирао 1968. године, кад је Албанија иступила из Источног блока због неслагања са совјетском инвазијом на Чехословачку.

С обзиром на то да му је Стаљин био политички узор, Хоџа је у Албанији организовао тајну полицију „Сигурими“ по потпуно истом устројству као руски КГБ. „Сигурими“ је спроводио грађане на ислеђивања, а грађани су били слани у радне логоре. То су биле уједно тактике одстрањивања опозиције и потенцијалног опозиционог деловања. Обрачун са неистомишљеницима је био суров, а многи су животом платили неслагање са Хоџином политиком. Албанија је у време Хоџине владавине била потпуно изолована у односу на друге државе, а Албанцима напуштање земље је било допуштено само ако су ишли на службена путовања. Туристичка и друга необавезна путовања нису била дозвољена.

ЗАКЉУЧАК

Полазна хипотеза да је лични ауторитет лидера комплементаран са ауторитетом и снагом државе којом он влада потврђена је у делу који се односи на лидере из периода просвећеног апсолутизма кад су јаки и ауторитарни владари водили и представљали најјаче земље света. Након Другог светског рата кад је читав свет подељен на Западни и Источни блок, за потребе рада су анализирани лидери држава Источног блока, где се јавља једна потпуно другачија ситуација. Јаки и ауторитативни лидери су владали земљама које су биле у положају подређености у односу на Совјетски Савез, а једино је лидер Совјетског Савеза, Јосиф Стаљин био лидер са личним ауторитетом и Совјетски Савез је имао државни ауторитет у односу на све остале земље Источног блока. Већ на релацији са државама Западног блока, ауторитет Стаљина и Совјетског Савеза је био упитан и ту је постојао константно присутни анимозитет.

У самом раду, даје се анализа личних особина и карактеристика владара и светских лидера, уз осврт на то како су они окончавали своју владавину, те је уочљиво за већину њих да су били насилним путем свргнути, а многи од њих и физички ликвидирани. С обзиром на то да се ради о доминантним и јаким личностима, код већег броја случајева, радило се о персонализацији власти, што значи да је сам владар био персонификација државе и државне власти. Самим тим, ликвидација владара је значила не само његов крај владавине, већ крај читаве једне политичке владарске епохе.

Такође, у раду коаутори дају приказ личних особина које један лидер треба да поседује, уз посебан осврт на постојање тзв. харизматских лидера. Снага и моћ лидера се огледа у његовој способности да доноси рационалне и тешке одлуке, да има способност аналитичког расуђивања, да добро и ауторитативно представља државу, како споља, према другим државама, тако да има ауторитета и на унутрашњем плану.

Научни допринос овог рада се огледа у добијеним аналитичким резултатима, из којих се јасно уочавају улога и значај јаког лидера у односу на снагу и политичку јачину саме државе којом он влада. Корелација јаког лидера и јаке државе се уочава кроз постојање лидера од утицаја

у међународним односима, који се увек налазе на челу најјачих и наутицајнијих земаља света. Јаки лидери јаких држава света се називају лидерима света и они кроз свој политички рад и ангажман утичу на стварање и креирање светске политике и стварања светског поретка. Као пример окупљања и заједничког деловања најјачих земаља света и њихових лидера, треба навести међународну организацију Г7, која окупља седам најјачих земаља света и то Јапан, Канаду, Француску, Италију, Немачку, Велику Британију и САД. Поред организације Г7, свакако треба напоменути и организацију Г8, која поред земаља из групе Г7 убраја још и Русију.

Циљ окупљања најјачих земаља света и њихових лидера је да јача привреду и економију света, уз тежњу супротстављања свим негативним појавама које могу да на било који начин угрозе међународни економски и привредни просперитет и развој.

Слична идеја формирања међународних ентитета који окупљају најјаче и најразвијеније земље света је и са стварањем других међународних организација сличног или истог карактера. Са истим мотивима је настала Европска заједница за угаљ и челик 1950. године, на иницијативу Француске и Немачке. Потом су се даље низале Европска одбрамбена заједница, Европска економска заједница, Европска заједница за атомску енергију и Европска унија каква нам је данас позната.

ЛИТЕРАТУРА И ИЗВОРИ

- Боровић 2010: Синиша Боровић. *Политичко лидерство*. Београд: Пословни клуб.
- Вујаклија 2002: Милан Вујаклија. *Лексикон стираних речи и израза*. Београд: Просвета.
- Дал 1996: Роберт Дал. *Демократија и људска права у различитим условима развоја*. Београд: Београдски круг.
- Јелинек 1998: Рудолф фон Јелинек. *Борба старог са новим правом*. Београд: Правни факултет, Центар за публикације.
- Куљић, 2009: Тодор Куљић. *Облици личне власти: социолошкоисторијска студија о идеологији и организацији утицајних европских облика личне власти од антике до савремене доба*. Београд: Службени гласник.
- Леовац 2023: Данко Леовац. *Кнез Михаило Обреновић*. Београд: Хук издаваштво.
- Павлићевић 2013: Предраг Павлићевић. *Стил праћења левичарских политичких лидера у Србији*. Београд: Универзитет „Сингидунум“.
- Петровић 2020: Милан Петровић. „Правна држава, подела власти и народни суверенитет“. *Право и мултидисциплинарност*. Правни факултет Универзитета у Нишу.
- Пономарјова 2021: Јелена Пономарјова. „Румунија 1989: револуција или преврат?“. *Аргументи*. Бања Лука: Савез независних социјалдемократа.
- Симеуновић 1989: Драган Симеуновић. *Политичко насиље*. Београд: Радничка штампа.
- Хабермас 1980: Јерген Хабермас. *Теорија и пракса*. Београд: БИГЗ.
- Чавошки 2024: Коста Чавошки. *Људска природа у политици*. Београд: Catena Mundi.
- Тишков 2021: Валерий Александрович Тишков. „Нација, национализам и нацистичко руководство“. *Политологические науки*. Москва: НИЦ ИНФРА – М.

- Adair 2005: Christopher Toteff Adair. "Max Weber Charisma." *Journal of Classical Sociology*, Vol. 5, No. 2, SAGE Publications, California.
- Apor 2017: Balázs Apor. *The invisible Shining: The Cult of Mátyás Rákosi in Stalinist Hungary*. Budapest: Central European University Press.
- Fromm 1978: Erich Fromm. *Bekstvo od slobode*. Beograd: Neolit.
- Hobek 2023: Martin Hobek. *Bare Munze erzhalt deutsche Geschichte*. Wien: Osterreichische Landsmannschaft.
- Hobz 1961: Tomas Hobz. *Levijatan*. Beograd: Kultura.
- Jaspers 1971: Karl Jaspers. *Psihologie der Weltanschauungen*. Aufl. Berlin.
- Linz–Alfred 1998: Juan Jose Linz, Stepan Alfred. *Demokratska tranzicija i konsolidacija: Južna Amerika i postkomunistička Evropa*. Beograd: „Filip Višnjić“.
- Neumann 2013: Franz Ernest Neumann. „Приступи истраживању политичке власти“. *Кроз њрозорско окно њревођења – сакуйљени њреводи*. Београд: Досије студио.
- Weber 2014: Maks Weber. *Vlast: sociologija vlasti*. Novi Sad: Mediterran Publishing.

Ratomir D. ANTONOVIĆ

Svetoslav P. MIŠEV

PERSONAL AUTHORITY OF LEADERS AS A SOURCE OF POWER IN POLITICS AND INTERNATIONAL RELATIONS

Summary

The main hypothesis of the paper is that a strong political leader symbolizes a strong and stable state, which is very dominant in international political relations. Starting from the views of Niccolò Machiavelli, power, authority, force and violence are inherent in the concept of politics and political leadership. This leads to the concept of political power, which represents institutionalized power in the hands of certain groups, individuals and political organizations. The personality of an authoritative leader goes along with a solid organization of power, which, while respecting basic democratic principles, fights for political power and the maintenance of political power.

In the paper itself, the co-authors present a description of the personal characteristics of authoritative leaders, analyze the work, deeds and personalities of individual leaders in the world and the region, and at the very end, present an argument that confirms the given hypothesis that the personal authority of a leader is complementary to the authority and power of the state he rules in international relations. However, a high level of leader authority also creates great force and power, which often represents a means of abuse, both domestically and internationally.

Keywords: political leader, political power, force, personality, authority.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

323.1(=163.41)(497.115)(0.82)

323.1:930.85(497.115)(082)

94(497.115)(082)

316.422(497.115)(082)

ЛИЧНОСТ у савременом свету : идентитет,
хетерономија и насиље : случај Косово и Метохија :
тематски зборник научних радова / [уредили и
приредили Ивана Раловић, Соња Шљивић]. - Приштина
[тј.] Лепосавић : Институт за српску културу ; Београд :
Академија за националну безбедност, ; Симферопол,
Руска Федерација : КФУ В. И. Вернадски, 2025
(Краљево : Graficolog). - 818 стр. : илустр. ; 24 cm

Тираж 150. - Стр. 15-18: Уводна реч / Марија
Јефтимијевић Михајловић. - Напомене и библиографске
референце уз текст. - Библиографија уз сваки рад.
- Summaries.

ISBN 978-86-82736-15-8

а) Српско питање -- Косово и Метохија -- Зборници
б) Национални идентитет -- Културни аспект -- Косово и
Метохија в) Косово и Метохија -- Историја -- Зборници

COBISS.SR-ID 171850249